

Učenje izvan učionice

Poticaaj za ovaj rada bila je edukacija u sklopu stručnog usavršavanja kroz Erasmus+ program. Tema edukacije bila je *Učenje izvan učionice* (Education Outside the Classroom – Learning from sutess, museums, monuments and nature). Polazište je tvrdnja kako je najbolja nastava ona usmjerena na učenike, tj. ona koja podrazumijeva jednaku aktivnost učenika i nastavnika.

Ključne riječi: *učenje izvan učionice*, nastava usmjerena na učenike, cjeloživotne vještine učenja, aktivno učenje, učenje otkrivanjem

1. Uvod

Obrazovanje ne podrazumijeva samo učenje u školi, predavanja i testove. Postoje mnoge mogućnosti za učenje, vježbanje i usavršavanje vještina koje se mogu provoditi izvan učionice. Jedan od glavnih zadataka školovanja je priprema učenika za život, tj. za cjeloživotno učenje. *Učenjem izvan učionice* pomažemo učenicima da spoznaju povezanost teorije koju su naučili u školi s primjenom iste. Izvan učionice je atmosfera svježja, poticajna i drugačija. Uči se življe i poticajnije, potiče se timski rad i timski način razmišljanja. Na takav se način lakše pamti te se omogućava jasnije razumijevanje i zapamćivanje. Praktična primjena omogućava i brže usvajanje komplicirane teorije.

Učenje izvan učionice započelo je pojedinačnim inicijativama tijekom 19. st. Oblici organiziranog poučavanja takvog tipa započinju krajem 19. i početkom 20. st. u Ujedinjenom Kraljevstvu, pojedinim europskim državama, Sjedinjenim Američkim Državama, Australiji i na Novom Zelandu. Započinje se radom u izviđačkim organizacijama te u raznim institucijama za zaštitu prirode (primjerice *The Forest schools of Denmark*). Tijekom 20. stoljeća se širi primjena takvih načina poučavanja.

Mnoge su dobrobiti *učenja izvan učionice*. Ono pruža mogućnosti neformalnog učenja tijekom igre, omogućava dubinu učenja, koristi pristup usmjeren na učenika, omogućava interdisciplinarnost, njeguje kreativnost, smanjuje probleme u ponašanju, poboljšava pažnju te potiče inovativnost u rješavanju problema. Također omogućava učenje koje je uključujuće za učenike, poboljšava njihov stav prema učenju

zato što u praksi („u stvarnom svijetu“) primjenjuju ono što su naučili u teoriji. Danas prevladava mišljenje da je najbolja ona nastava koja je usmjerena na učenike, tj. onaj nastavni proces koji podrazumijeva jednaku aktivnost i učenika i nastavnika. *Učenje izvan učionice* pojačava cjeloživotne vještine učenja, razvija kreativnost, strategije rješavanja problema, komunikacijske vještine, suradnju, kritičko mišljenje, prilagodljivost, znatiželju te potiče učenike na samovrednovanje.¹

Europska komisija je još 2006. formulirala osam ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje. To su: komunikacija na materinjem jeziku, komunikacija na stranom jeziku, matematičke i osnovne STEM kompetencije, digitalne kompetencije, učenje kako učiti, socijalne i građanske kompetencije, osjećaj za inicijativu i poduzetništvo, kulturna svijest.² S vremenom su ključne kompetencije djelomično promijenjene te se od 2018. na popisu osam ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje nalaze: višezjezičnost, pismenost, kulturna svijest, poduzetništvo, građanska svjesnost, osobno i socijalno učenje, digitalne kompetencije i STEM.³

Školama se preporuča implementiranje *učenja izvan učionice* u njihove kurikuleme. Time se potiče iskustveno učenje, kritičko mišljenje te samovrednovanje. Potiče se i različitost uvažavanjem različitih kultura, jezika i nasljeđa, ali se njeguje i jednakost (npr. traženjem građanskih prava za sve).⁴ Poteškoće koje se mogu javiti kao prepreka u intenzivnijoj zastupljenosti *učenja izvan učionice* u kurikulumima odnose se na veći broj učenika u razrednom odjelu te na različitost interesa, vještina i sposobnosti kod učenika. Ograničavajući faktor predstavlja i različitost potrebnog predznanja kod učenika, različitost njihovih karaktera i ponašanja te različitost sklonosti i sposobnosti za timski rad. Teškoće mogu biti povezane i s organizacijom nastave izvan učionice. Takve teškoće podrazumijevaju troškove prijevoza, vremenske uvjete, politiku škole, suglasnost roditelja i osposobljenost nastavničkog kadra.

Učenje izvan učionice u nastavi povijesti može biti vrlo široko promjenjivo. Takav oblik nastave nije ograničen samo sadržajem iz udžbenika. Omogućava kreativniji pristup i individualno prilagođavanje tema ovisno o tome što nudi sredina u kojoj radimo. Na taj način možemo poučavati i teme iz zavičajne povijesti, možemo tako objašnjavati određena povijesna razdoblja, a može se poticati i dodatno zanimanje za nastavni predmet u okviru dodatne ili izborne nastave povijesti. *Učenje izvan učionice* u nastavi povijesti najčešće obuhvaća nastavu u muzejima, dvorcima, na izložbama i u raznim institucijama te omogućava korištenje raznovrsnih izvora znanja kao što su različiti povijesni izvori pohranjeni u muzejima ili arhivima. Na taj se način kod učenika razvijaju i kompetencije koje nisu isključivo vezane za naš nastavni predmet. Upravo je korelacija s ostalim nastavnim predmetima lako ostvariva *učenjem izvan*

1 Radni materijali Erasmus+ edukacije (Course book), Limassol 2021.

2 European Communities (2007) Key competences for lifelong learning <https://www.voced.edu.au/content/ngv:59967> (posjet 20.12.2021.)

3 Schola Europaea. Key Competences for Lifelong Learning in the European Schools, 2018. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0014&from=EN> (posjet 20.12.2021.)

4 <http://educulture.info/education-outside-the-classroom/> (posjet 20.12.2021.)

učionice, što znači da lakše povezujemo sadržaje koje ćemo poučavati sa sadržajima drugih nastavnih predmeta. Prethodno je potrebno proučiti sadržaje ostalih nastavnih predmeta (posebno srodnih) kako bismo uočili dijelove koji se međusobno nadopunjuju. Ne trebamo nužno razmišljati samo o povezivanju sa srodnim nastavnim predmetima. Ponekad je vrlo izazovno pokušati povezati nešto što je naizgled nepovezano. Time i učenicima pomažemo da izađu „izvan okvira“ i prihvate izazove.

2. Neke tehnike samostalnog stjecanja znanja

Znanje kao ishod učenja može biti različite kvalitete. Možemo razlikovati više stupnjeva znanja s obzirom na kvalitetu: znanje, shvaćanje, primjena, analiza, sinteza, evaluacija. Naučiti kako se uči, odnosno učenje tehnike samostalnog učenja jedna je od važnijih kompetencija koju bi trebalo steći u svim školama. Nekada je to značilo učiti iz knjiga te iz znanstvenih ili stručnih časopisa i nastavnikovih predavanja, a danas to znači učiti uz pomoć svih novih informacijskih medija (internetskih izvora, TV-a i sl.). Ono ne obuhvaća samo traženje potrebnih informacija, već i učenje kako tražiti, selekcionirati i koristiti informacije. Na taj se način mogu primjenjivati različite strategije učenja kao što su: učenje otkrivanjem, iskustveno učenje, učenje radom, učenje rješavanjem problema, te projektno učenje.

Aktivnim učenjem smatramo svaki oblik učenja u kojemu učenik nije pasivni promatrač, nego aktivni sudionik koji izvršava određeni zadatak ili nekoliko zadataka. Aktivni oblici učenja potiču kod učenika unutarnju motivaciju i predstavljaju jedan od temeljnih uvjeta za uspješnost učenja, stoga učenike treba staviti u uloge istraživača te ih vođenjem poticati na razmišljanje i kreiranje novog na osnovi već postojećega (znanja, vještina, navika i sl.).⁵

Često se ističe kako svako školovanje treba pridonijeti osposobljavanju za samostalno otkrivanje načina rješavanja problema, osposobljavati za samostalno istraživanje te traženje informacija. Cilj takva učenja nije postizanje nekih specifičnih znanja i usvajanja činjenica, već usvajanje načela procesa mišljenja te putova usvajanja novih znanja.

U strategiji učenja putem rješavanja problema, odnosno učenja otkrivanjem, u prvom je planu sučeljavanje učenika s problemom.⁶ Rješavanje problema aktivira stvaralačke i istraživačke aktivnosti kod učenika. Učenje istraživanjem također je vid problemske nastave, ali se želi naglasiti učenička aktivnost prilikom sakupljanja podataka, činjenica, informacija, kao i aktivnosti proučavanja nekog fenomena ili pojave radi uvježbavanja metoda istraživanja, proučavanja literature i sl. Prednosti problemske nastavne strategije vidljive su u razvijanju stvaralačke sposobnosti, u razvijanju smisla za kolektivni rad, te odgajanje nekih pozitivnih osobina kao što su

5 Snježana Koren, *Čemu nas uči povijest? Nastava povijesti, ideje o učenju/ poučavanju i ishodi učenja*. (Zagreb: Profil, 2014), 93 – 98.

6 Danijela Trškan, „Timski rad u nastavi povijest – učenje metodom otkrivanja“, *Povijest u nastavi* 10 (2) 2007: 207 – 216.

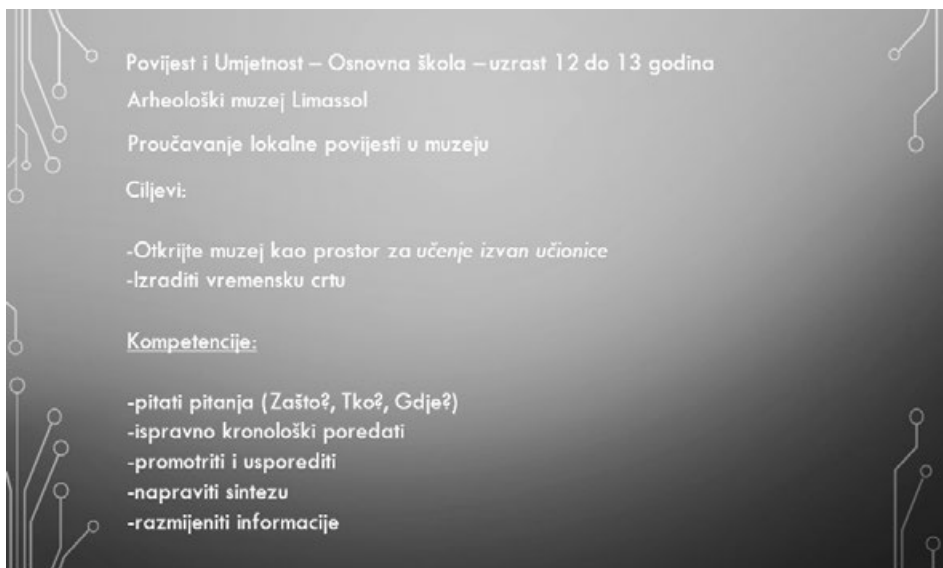
upornost, kritičnost, radoznalost, suzdržanost od donošenja zaključaka bez dovoljno argumenata i sl. Osnovnim nedostatkom ove nastavne strategije može se smatrati to da je za ostvarenje nekog zadatka ponekad potrebno mnogo više vremena nego uz predavačku strategiju obrazovanja.

3. Kako provesti *učenje izvan učionice*?

Provedba *učenja izvan učionice* puno je kompleksnija od pripreme za rad u učionici. Osnovni principi pripreme obuhvaćaju: označavanje jasnog cilja poučavanja, pažljivo planiranje, prikupljanje kvalitetnih izvora znanja, omogućavanje suradnje s raznim institucijama i organiziranje posjeta istima, omogućavanje pristupa informacijama i sl.

Nastavnik se treba pobrinuti za dozvolu o obavljanju *učenja izvan učionice* koju izdaje škola, treba dobro isplanirati korake u radu i pobrinuti se za kasnije osvrt na rad i evaluaciju. Nekoliko dana prije aktivnosti *učenja izvan učionice* nastavnici trebaju pojasniti korake u radu i jasno ih povezati s kurikulumom.

Zadatci trebaju odgovarati učeničkim vještinama i znanju, tj. uzrastu učenika (Fotografija 1), a neophodno je pripremanje uputa i radnih listića (Fotografija 2) kojemu prethode dogovori s potrebnim institucijama (npr. muzejima).

Fotografija 1: Uzrast učenika, te odgovarajuće aktivnosti, ciljevi i kompetencije

Fotografija 2: Primjer uputa za rad

Aktivnost može obuhvaćati i nastavak rada u učionici ili zadavanje zadataka za samostalan rad učenika kod kuće. Povratne informacije nakon aktivnosti su vrlo važne. One pokazuju zadovoljstvo učenika aktivnošću i omogućavaju korekciju nedostataka za neke buduće aktivnosti.

Aktivnost može obuhvaćati i korištenje različitih digitalnih alata koji omogućavaju pristup raznim aplikacijama i web-stranicama. Budući je ponuda aplikacija i web-stranica bogata, treba izabrati one koje su vezane za interese učenika, njihovo školsko usmjerenje, a to mogu biti i aplikacije i web-stranice koje su široko primjenjive i omogućuju razvijanje nekih vještina kod učenika (npr. planiranje puta uz pomoć *Google Maps* aplikacije).

U današnje vrijeme, kada često radimo i online, aktivnosti učenja izvan učionice možemo organizirati i za takvu vrstu nastave. Na sreću, veliki broj muzeja i raznih institucija ima mrežne stranice putem kojih možemo organizirati virtualne posjete istima. Za dijeljenje informacija i komunikaciju možemo koristiti digitalne alate kao što su: *Google Classroom*, *Padlet*, *Loomen*, *Microsoft Teams* i sl.

Postoje prednosti, ali i nedostaci takve nastave. Glavna prednost je u tome što učenicima omogućavamo samostalan rad i ritam izrade zadataka, a pružamo im i mogućnost da rade na kvalitetnim sadržajima koji će pomoći u njihovu cjeloživotnom učenju. Kao glavni nedostaci mogu se izdvojiti teškoće u kontroli rada (tj. veća mogućnost prepisivanja kod nedovoljno zainteresiranih učenika) i puno vremena za pripremu aktivnosti koje nastavnik treba uložiti. Ipak, dobrobiti koje proizlaze iz takvih aktivnosti, bez obzira na navedene nedostatke, mogu biti velike. Ne trebamo razmišljati samo o trenutnim koristima (osvrt, rješavanje zadataka i sl.), već trebamo misliti i na dugoročnu korist koju učenici imaju kada se jednom naviknu na takav način rada.

4. Osposobljavanje nastavnika, prijedlozi

Osposobljenost nastavničkog kadra svakako je preduvjet za provedbu opisanih aktivnosti. Velike su mogućnosti usavršavanja učitelja i nastavnika svih profila. Usavršavanja su moguća u okviru sustava mobilnosti Erasmus+.⁷ Za učitelje i nastavnike moguće su mobilnosti u KA 1 programima, koji su zamišljeni kao mobilnost u svrhu učenja za pojedince.

U jednom takvom usavršavanju sudjelovala sam u srpnju 2021. Naziv tečaja bio je *Education outside the classroom – Learning from sites, museums, monuments and nature*, a mjesto održavanja tečaja grad Limassol na Cipru.⁸ Različiti profili nastavnika koji su bili uključeni u edukaciju (nastavnici jezika, matematike, metodičari, nastavnici ekonomske grupe predmeta itd.) pokazuju da su aktivnosti izvan učionice široko primjenjive i korisne u obrazovanju mladih ljudi.

5. Primjer aktivnosti

Aktivnosti možemo primijeniti primjerice u uvodnom dijelu kao motivaciju za novu temu (Fotografija 3).

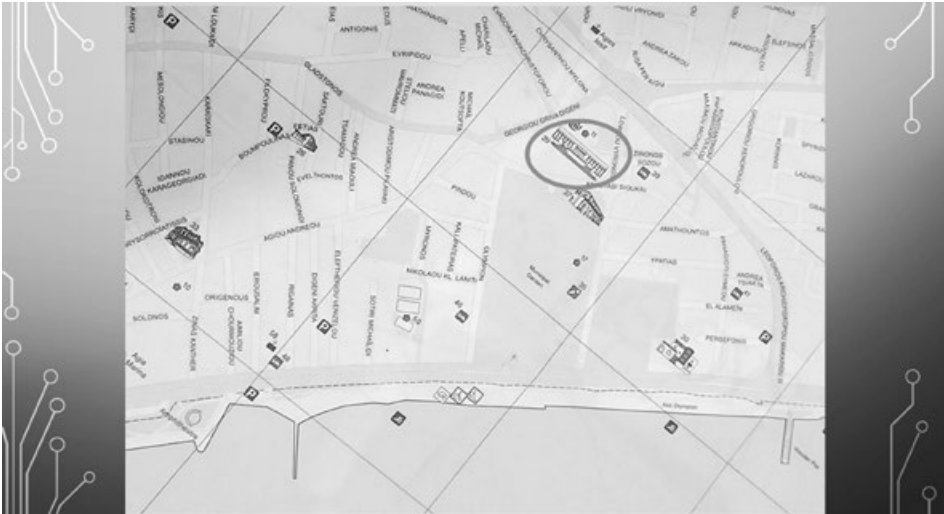

Fotografija 3: Uvodni slajd prezentacije

Kao uvodni zadatak, možemo tražiti od učenika da isplaniraju svoj put do mjesta održavanja aktivnosti uz pomoć digitalnih alata ili da odrede najkraći put od škole ili kuće do mjesta održavanja aktivnosti (Fotografija 4).

7 <https://www.erasmustrainingcourses.com/outdoor-education.html> (posjet 22.12.2020.)

8 <http://educulture.info/education-outside-the-classroom/> (posjet 20.12.2020.)

Fotografija 4: Mjesto održavanja izvanučioničke nastave

Veći dio zadatka učenici trebaju odraditi u muzeju. S prikupljenim podacima iz muzeja zadatak dovršavaju u učionici radeći u paru (Fotografija 5).

Fotografija 5: Sinteza - dio crte vremena s panoa u učionici

Ovo je samo jedan od načina na koji se može organizirati *učenje izvan učionice*. Tijekom tečaja upoznali smo se s načinima približavanja lokalne povijesti učenicima. Upoznali smo se i s drugim primjerima vezanim uz lokalna zaštićena prirodna područja, staru gradsku jezgru, te lokalitete u gradu (npr. gradsku luku). Naš zadatak kao polaznika, bio je, da u grupnom radu izradimo prezentaciju kojom predložimo aktivnost tijekom *učenja izvan učionice*. Mogli smo odabrati nastavni predmet za koji ćemo isplanirati aktivnost. Prezentacije smo izlagali zadnjeg dana edukacije.

LITERATURA:

Koren, Snježana. *Čemu nas uči povijest?* Zagreb: Profil-Klett. 2014.

European Communities (2007) Key competences for lifelong learning

<https://www.voced.edu.au/content/ngv:59967> (posjet 20.12.2021.)

<http://educulture.info/education-outside-the-classroom/> (posjet 20.12.2020.)

<https://www.erasmustrainingcourses.com/outdoor-education.html> (posjet 22.12.2020.)

Radni materijali Erasmus+ edukacije (Course book), Limassol 2021.

Schola Europaea. Key Competences for Lifelong Learning in the European Schools, 2018.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0014&from=EN> (posjet 20.12.2021.)

Trškan, Danijela. „Terenski rad u nastavi povijesti – učenje metodom otkrivanja.“ *Povijest u nastavi* V, br. 10 (2) (2007): 207-216.

SUMMARY

LEARNING OUTSIDE THE CLASSROOM

The impetus for this work was an education as a part of professional development in an Erasmus + program. The topic of the education in the Erasmus+ program was Education outside the classroom (Learning from sites, museums, monuments and nature). The starting point is the statement that the best teaching is the one aimed at students, i.e. the one that implies equal activity of students and teachers.

Key words: out-of-classroom learning, student-centered teaching, lifelong learning skills, active learning, discovery learning